

Тема 6. Становлення рис публіцистичного стилю

1. Ознаки публіцистичності у творах староукраїнської доби.
2. Розвиток публіцистичного стилю в новоукраїнський період.
3. Основні риси сучасного публіцистичного стилю та сфера його застосування, підстилі публіцистичного стилю.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Жанри і стилі в історії української літературної мови. Київ : Наукова думка, 1989. 284с.
2. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. Київ : АРтеК, 2000. 387с.
3. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ : Либідь, 1995. 283с.

Додаткова

1. Коць Т. Публіцистичний стиль в українській літературній мові кінця ХІХ – початку ХХІ ст.: нормативно-аксіологічний аспект.
2. Пилинський М. М., Дзюбишина-Мельник Н. Я., Пономарів О. О. та інші. Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови Київ: Наукова думка, 1990. 240 с.
3. Сокіл Б.Н. Дослідження особливостей української літературної мови і лінгвістичні дискусії навколо неї у ХІХ – поч. ХХ ст. Дис. на здоб. ступ. канд. філол.наук. Тернопіль, 1998.– 399 с.
4. Статєєва В.Т. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця ХІХ – початку ХХ ст. На матеріалах спадщини М.Коцюбинського, Лесі Українки, Б.Грінченка та ін.). Ужгород: Патент, 1997. 628 с.
5. Стишов О. Українська лексика кінця ХХ століття : На матеріалі мови засобів масової інформації. Київ, Видавничий центр КНЛУ, 2003. - 388 с.
6. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900-1941). Стан і статус). Чернівці: Рута, 1998 . 228с.
7. Шевченко Л.І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу. Київ, Київський університет, 2001. 698 с.
8. Сайт «Ізборник». URL: <http://litopys.org.ua>

Публіцистику називають літописом сучасності, адже вона у всій повноті відображає поточну історію, звернена до злободенних проблем суспільства - політичних, соціальних, культурних, побутових, філософським і т.д.

Однак усі підстилі й жанри публіцистики мають багато спільних рис, що дозволяють об'єднати їх в єдине ціле загальною функцією. Тексти публіцистичного стилю завжди адресовані масам і завжди виконують – разом з інформаційною - **функцію впливу**.

Характерна особливість публіцистики полягає також в тому, що вона впливає не на одну людину, **а саме на маси**, на суспільство в цілому і на його окремі соціальні групи. *Тому у середньовічній Україні не часті були випадки, які потребували масовості впливу.*

У публіцистичному стилі значно сильніше, ніж в науковому, офіційно-діловому стилях, проявляється авторська індивідуальність. Але в публіцистиці автор виявляє себе не тільки як конкретна особистість (зі своїми неповторними особливостями), але і як представник суспільства, виразник певних соціальних ідей, інтересів і т.д. Тому **основною ознакою, домінантою публіцистичного стилю є соціальна оцінність**, що і проявляється як в самому відборі фактів, ступеня уваги до них, так і у використанні експресивних мовних засобів.

Розглядуваний стиль також називають *журналістським стилем, або офіційним стилем ЗМІ*. Це такий стиль письма, який використовується для повідомлення нової інформації різними каналами. Таких каналів чотири: новини в газетах і журналах; телевізійні передачі; радіо; інтернет.

Комунікативність передбачає те, що автор пише свій текст не для внутрішньої експлуатації або конкретної людини, а для найбільшої кількості людей. Вона надає можливість зворотного зв'язку, тобто відповіді адресата (дискусії, листи від читачів до редакції газети, телефонні дзвінки на радіо та інше). Зрозумілість і виразність – головні ознаки публіцистичного стилю.

Спільними рисами цього стилю можна назвати:

- емоційність і образність мови - для створення необхідної атмосфери;
- оцінність і впевненість - для зацікавленості;

- логіка викладу з опорою на неспростовні факти - для надання мови достовірності та інформативності;
- заклик читачів (слухачів) до дії і загальнодоступність;
- легкий і виразний виклад.
- лапідарність.

1. Ознаки публіцистичності у творах староукраїнської доби

Публіцистичний стиль із давньоруськоукраїнського періоду і майже до середини XVI ст. знайшов вияв переважно в жанрі слів і повчань з виразним полемічним струменем, з XVI ст. – з виразним живомовним компонентом. Близьким до нього був жанр учительних Євангелій (XVI-XVII ст.).

поуученіе в недѣлю . Е Н . сѣаго поета .

ЕУЛІЕ . ѿмарка . слови . двѣдѣе .

Имо нде оуже зима , пролѣтїеже бнїде . н
Зрїмъ тварь вен ботѣнцїдъ , їаже сѣтъ сѣдн
цвѣтїи . Земла злїкъ прозавѣнцїи ,
нїтїца вѣспевѣнцїе . нпрочла бѣа обновѣла
ѣма , носнхъ раддемеа нбеснїмеа . нела
бнмъ нбелнчїемъ , нїуднблѣмеа предѣбр
мѣхнтрїцѣ бѣдъ . прелгнїемѣ нпретворѣ
нїемѣ тварь вен наобновлєнїе , нїакоже зрї
внїдмѣа бѣа обновѣла . нмы днїдеже
брѣмѣа нмамы , нїше жнїтїе обнѣнмъ .
їобеснїмеа мелїбы , нбеснїе прнхѣднмъ .
ннѣбы , бмѣснїе тѣхн бнблѣмъ , осѣмъ сло
трїнцїеїеже о тварн прнчїа . обнѣнїе ботѣл
рн , бннѣ нмѣтъ брѣмѣа зїмнїе . ацїеко небї
прѣже прїѣла тварь дождѣбы , знмы , нбѣ
тры , небї наобнѣнїе прншла . ацїеко прѣ
же ннѣнѣла бѣа земла мнѣжнїе нннѣхѣ
длїцїи сѣнбѣе дождѣбъ . небї роднѣа трѣвы
нпрзавѣла , бмѣцїе маа бннї сѣмена . нбо
Земла мнѣго сѣдѣнѣа плоды дѣлаа тїа , прн
їмшѣ ѿ бѣа бгословѣнїе . Обновлєнїеже
дїшн бннѣ нмѣтъ , мѣслєнѣа знмы , нскѣ
шїнїа ннѣпѣсн . ацїе оуже прѣже дїшл нсѣ
бѣлн тїа , нїснѣжнїа нсѣрѣмн нтѣсн
тїа , ннѣпѣсн нбѣдїа бѣлн . нсѣ
бѣзмѣцїи нмѣтъ процѣсн , нплѣды дѣлѣ

дѣтелен принести . и на обновленіе принѣти
 дѣловыа красоты , сего ради молиша велика
 искушеніа терпѣти . велика искушеніа понесе ,
 и велика тесноты . алуице и жаждуще . и
 великиа нрабы стесняющеся , прочее вѣк
 ма поста прендема . да же ѿбѣга блгословеніе
 принме , и плоды дѣловыа принесе . ликобы ,
 радость . миръ , долго терпѣніе . блгостыню
 кротость , милостивіе . мѣтии , воздержаніе
 и правдѣ . ѿ них же алуицихъ наисорамъ ,
 нестрашна принемама ганашиа ісѣ хѣ , пита
 ниаго вси тѣла богѣтны , блженъ оубо члвкъ
 питающъ хѣ . дѣла блгѣи и пощаніи ,
 іако ѿ того напитаются вѣныи блгѣи .
 блженъ оубо странно пріемающъ хѣ , со блгѣ
 ніемъ стѣхъ его заповѣден . іако ѿ того пріѣ
 едетъ въ црѣви нѣнѣмъ . Неисчислима
 оубо братіе молиша , и разлениша , вѣк
 ма воздержаніа мнѣ ходитъ . годниа прихѣди
 покаяніа , поборниа нечистѣи спсѣніа .
 дѣло полезныи подвигъ расыпается , вѣнцы
 подалѣи и женихъ приклянется хѣ . блзъ
 оубо естъ плѣха братіе , аніа блгѣи прикля
 нется . на трнженіе и вѣнцы подвижниаго
 предълагается , прочее же нмы воспріимемъ .
 и пощаніа . да не обратитъ насъ женихъ
 спящихъ ноуныи блгѣи , и заворѣтъ
 двери и пребдема невѣстѣи . Оуслыши

З «Історії о єдином папі римском» (середина XVI ст.) починається характерний для української літературної мови полемічний жанр, породжений умовами міжрелігійної боротьби: це твори Герасима Смотрицького, Василя Суразького, Івана Вишенського, Стефана Зизанія, Христофора Філарета, Клірика Острозького, Мелетія Смотрицького, Захарія Копистенського, Михайла Андрелли та ін. (друга половина XVI-XVII ст.).

Ознаймую вам, як земля, по которой ногами вашими ходите и в ней же в жизнь сию рождением произведени есте и нынѢ обитаете, на вас перед господом богом плѣчет, стогнет и вопиет, просячи сотворителя, яко да пошлет серп смертный, серп казни погибелное, яко же древле на содомляны, и всемирного потопу, который бы вас выгубити и искоренити (яко да не скверните болей оную антихристовым безбожным невѢрием и поганским, нечистым и несправедливым житием вашим) могл, — изволяючи лѢпше пуста в чистотѢ стояти, нежели вашим безбожеством запустошена от хвали всесильного бога, создателя и творца небеси и демли, быти.

Где бо нынѢ в Лядской земли вѢра, где надежда, где любовь, где правда и справедливость суда, где покоря, где евангельские заповѣди, где апостолская проповѣдь, где святых законы, где хранения заповѣдей, где непорочное священство, где крестоносное житие иноческое, где простое благоговѣйное и благочестивое христианство? Не все ли превратися в паче всѢх язык нечистых нечистѢйшее житие и безвѢрие! И почто и именем христианским себе гласити безстуднѢ дерзаете, егда силы того имени не храните, ниже дѢльным постижением сохранить того имени свойство учиться не хотите? О окаянная утроба, которая таковых сынов на погибел вѢчную породила и на соблазнъ прелестного свѢта сего выпустила!

Днес бо во Лядской земли священники всѢ, яко ж древле нѢкогда Елзавелины (а не небесного бога) жрецы — червом, а не духом офѢвуют. Панове зас над бога богами вышшими над своими поручными поддаными ся починили и над творца, ровным зданием образа своего всѢх почтившаго, судом беззаконным вознеслися, безсловесных естество вышшею ценою (в своих антихристового закона правах над люд божий, им до часу под власт злецовый) оценили. ВмѢсто зас евангельское проповѣди, апостолское науки, и святых закона, и ограничєня цноты, и учтивости сумнєня христианского нынѢ поганские учителя, Аристотели, Платоны и другие тым подобные машкарники и комедийники, в дворах Христа бога владѢют. ВмѢсто зас смирения, простоты и нищеты гордост, хитрост, матлярство и лихоимство владѢет. ВмѢсто зас суду и правды несправедливость, лож, кривда, прехитрєня, препрене, потвар, лицемѢрие, лест и кгвалт антихристов владѢет. ВмѢсто зас вѢры, и надежды, и любви безвѢрство, отчаяние, ненавист, зазист и мерзост владѢет. ВмѢсто зас цѢломудреного жития конечное вшетечєнство, плюгавство и нечистота скверная владѢет. (І.Вишенський. Книжка. 1599-1600 pp.)

За мовною функцією наближалися до публіцистики твори полемічного та ораторсько-проповідного жанру, особливо в другій половині XVI - першій половині XVIII ст.: Кирила Транквіліона-Ставровецького, Лазаря Барановича, Йоаникія Галятовського, Антонія Радивиловського, Варлама Ясинського, Стефана Яворського, Данила Туптала (Дмитрія Ростовського), Феофана Прокоповича, Георгія Кониського.

Мелетій Смотрицький	Захарія Копистенський
<i>Недбальство є причиною зла</i> <i>Мушу ствердити, що їх самих у дотриманні вказаної вітцем дороги нікчемне недбальство і розпусний непослух подаваному в материнській науці повелінню, а не що інше, спричинили душевну разом з тілесною згнилість, із-за якої ані душа до послуху не здатна, ані тіло до виконання обов'язків не вільне. Бо, чуючи, не чути — є згниття душевне, а чуючи, не сповняти — тілесне. Із-за недбальства в послузі виникла апатія в навчанні, з того розбухла непокора, а з неї розлилося ледарство. Те причиною стало мерзенного недбальства. З того коріння виросла неприязнь. Вона ж стала джерелом переслідування, що його я тепер постійно вдень і вночі терплю.</i> <i>А що переслідування од тієї великої їхньої злості приводом було, котра то більшу гору брала, що глибише впасти мала, то іншої воістину над ту причини шукати не треба, бо недбальство і непокора є матір'ю непослуху, ледарства, байдужості і всілякого грубого невігластва, а з того, як із студні, всіляке зло випливає.</i> <i>Саме загниле стоячої води джерело! Саме ядовитою трутизною наповнені води студні! Це осягнувши, слушно мені воістину одразу пізнати, до якого найперше із синів моїх неминучий той гість завітав, котрого до послуху собі найперше притягнув, у котрому собі житло заснував і дім духа божого в дім духа світу сього перетворив, чи всіх разом він опанував, а чи поодиначі їх під свою владу підбивав.</i> <i>І чи найперше ярмо своє на карки княжат і зверхників вложив, а чи з їхніх підданих почав.</i>	<i>Палінодія</i> <i>Пришли, приходять і виповняються, любомудрий чительнику, онії дні і літа, о которых господь бог наш Ісус Христос оповидів, мовячи: «Повстануть лжехристи і лжепророці, не вірте їм, о то впрод рекл-єм вам».</i> <i>А святий Павел, апостол, тими оповідаєт слови: «Дух теди явне мовить, іж в посліднії часи отступяць ніоторії од віри, внемлюще духовом лестним... сожженні своїм сумнієм». Єще той же тоє: «Теди відай, іж в посліднія дні настануть часи лютия, будуть бовім чоловікове самолюбці, сребролюбці, надуті, горді, блюзнірці». І нижей: «маючі образ благочестія, а сили його одметучіся, і тих отвертайся», і нижей: «завше учачіся і ніколи в разум правдивий прийти могучії».</i> <i>Апостол зась Петр оповідаєт тими слови: «Були і лживії пророці в людех, яко і в вас будуть лживі учителі, которії внесуть еретицтва затрачення». І нижей: «І многії пойдуть вслід їх нечистот, през которых дорога істинная блюзнитися будет, і в преумноженію лестних слов вас уловяць, которых суд спочатку не омишкиваєт, і затраченне їх не дремлет».</i> <i>А Іоанн Богослов в Апокаліпсисі написав: «А гди скончиться 1000 літ, розвязаний будет сатана од темниці своєї, і вийдет прельстити народи будущих на чотирьох углах земли».</i> <i>І так, по тисячном од рождества Ісуса Христа віку, той непріятель многих прельстив і прельщаєт, і шкодливое розерванне учинив. І нині од істинної православної віри одводити не устаєт, а ім далій, тим барзій, особливе, коли, по тисячном року, лічба шестсотних літ докончевалася, а шестдесят і шестая до</i>

Тільки ж хіба всякому зверхництву не пристало тієї ж простоти триматися, в якій підданих своїх бачать? Бо ж всяку необачність і походження їхнє і виховання обминає, аби ті, котрі відчують себе вождями, заступниками і оборонцями посполитого і котрі до охайності, чужості та великодушності з дитячих літ призвичаєні, життя і звичаї підданих своїх мали. Проте не підданих, а якраз самих зверхників найперше ота облудна відьма опанувала. А з ними і тих, котрих владою їхньою прикрито, так би мовити, загребла. Та бачу ще одну перепону і то не меншу. Бо ж княжата і зверхники не мають такої влади, аби і зовні і внутрішньо, тобто і світськими і духовними справами по своїй волі керувати могли. Щодо світської влади, то панами вони є і повелівають. А от щодо духовної — то синами суть і слухатись повинні. А той ураз недбальства, як бачу, не тілесний, а духовний, ото ж, його не в них, а деінде слід шукати. То хто ж мені підкаже, на кого те накоєне зло найперше обперлось? Кого я ще прогавила? Кажуть, хто на полі бою, — той і ворог. На кого найменше думаєш, саме той злочинців переховує. Де найменше сподіваєшся, там у траві на гадюку наткнешся. («Плач єдиної святої вселенської апостольської східної церкви»)	виповнення свого зближається, тогди явно ся стало і помножаєт одступленіє і прельщеніє. Єсли бовім коли тисяща літ доходило й виповнилося, межи всходньою церквою і заходнім костьолом розервання ся стало: каі <i>δωτικής ἐκκλησίας περιώνυμον ἀθροίσμα</i> (І західної церкви часто згадувана громада (грецьк.).) од ортодоксії одвернулася. Снат подобно горшей якоєсь злоє покажеться, коли 1660 і 6 будет ся писати. Тая бовім єст оного антихриста чоловіча лічба, которая, хто відаєт, єсли в тих то літіх, 1666, явній тих предитечов його, ілі того самого не укажет. А той антихрист чоловік будет али беззаконія син, але затраченія, одміняючи чоловіки і права. Леч анім он великий прийде, інії пред ним оповідені будуть і показані суть, і пришли, і прийдуть. Яко Іоанн Богослов написав: «Синачкове, послідня година єст, якосте слішали, іж антихрист іде, і тепер антихристове многії настали, од сього зрозуміваєм, іж послідня година єст».
--	--

Більшість творів названих жанрів писалася «простою мовою», почасти також церковнослов'янською з елементами староукраїнської(простої). Мова їх образна, експресивна, насичена перифразами, суспільно-емоційно-оцінною лексикою, неологізмами, глибоко метафорична. У синтаксисі – перевага складних структур, наявність інверсій, повторів, риторичних питань, риторичних звертань, окличних речень та ін.

Отже, корені публіцистичного стилю української мови сягають глибин давньої повчально-проповідницької та полемічної літератури (XVI–XVII ст.). Цей період ознаменувався низкою майстерних іронічно-сатиричних полемічних творів проповідників і письменників, діячів української церкви.

2. Розвиток публіцистичного стилю в новоукраїнський період

2.1. Формування мовних рис публіцистичного стилю до 30-х р. XX ст.

Публіцистичний стиль новоукраїнського періоду безпосередньо пов'язаний із розвитком українськомовної періодики, на шпальтах якої обговорювалися, апробувалися й у такий спосіб вироблялися різнорівневі риси й конкретне лексико-фразеологічне й стилістичне наповнення публіцистичного стилю.

Формування аналізованого стилю відбувалося в 1860-1880 роках. У цей період хоч і не було чітких та стандартизованих для всієї України мовних літературних норм(правописних, лексичних, граматичних), але з'являлися авторські дописи й публікації в періодиці, особливо Галичини, що сприяли розбудові цього стилю. Першу спробу осмислення становлення української публіцистики здійснив О.Маковей у статті «П'ятьдесятьлітній ювілей руської публіцистики» (1896р.), де зазначив причини невироблення повноцінного публіцистичного стилю – «перші 50 років нашої публіцистики можна сміливо назвати літами пошесті на народну мову». Зрозуміло, що тогочасні мовознавці й загалом українська інтелігенція повсякчас зверталися до питання вироблення мовної норми на всіх рівнях, та її уніфікації для всіх українських регіонів.

Ішлося про конкретні лінгвістичні питання, які б розв'язали проблеми оформлення не тільки публіцистики українською мовою, але й наукового, художнього, епістолярного, ділового стилів:

- ✓ питання іншомовних слів у текстах різних стилів, і публіцистичного насамперед, адже саме цей стиль доступний, як і художній, широкому загалу читачів через пресу. Проти засмічення публіцистичних текстів запозиченнями виступали М. Левицький, І.Нечуй-Левицький, Л. Мартович;

- ✓ послуговування народнорозмовною (живою) українською мовою в публіцистиці, а не створення «кованих» слів(неологізмів) для висловлення думки в публіцистиці;
- ✓ створення єдиного правопису для всієї України;
- ✓ стандартизація фонетичних і граматичних правил для української мови, які б панували в усіх українських редакціях.

Ці та інші питання обговорювалися як у наукових колах, так і на сторінках преси. Дослідник М.А.Жовтобрюх зазначає, що в ХІХ – на початку ХХ ст. в українській пресі зародилися “всі жанрові різновиди, властиві цій галузі літератури: інформаційний, власне публіцистичний, художньо-публіцистичний, науково-публіцистичний, науково-популярний та інші”. Виокремлення науково-публіцистичного жанрового різновиду мови преси ґрунтувалося, зокрема, й на тому, що в обговоренні наведених наукових питань брали участь дослідники-науковці й письменники: К.Михальчук, А.Кримський, І.Франко, І.Нечуй-Левицький, Б.Грінченко, І.Верхратський, В.Гнатюк, В.Науменко). Загальне тло, на якому формувався публіцистичний стиль поч.ХХ ст. збігається з оцінкою М.Коцюбинського в «Проекті організації прихильників української літератури», укладений у 1909-1910 рр., де наголошувалося: “Причин млявої продукції літературної, коли брати річ ширше, – довелося б шукати в загальному становищі української справи: брак національної свідомості, нерозвиненість громадського життя, цензурні обставини, брак української преси і т. ін.”.

У плані мовного наповнення текстів публіцистичного стилю І пол.ХХ ст., то саме вироблення лексичних норм єдиної літературної мови, дискусії про іншомовні та так звані “ковані” слова, вибору шляхів розвитку української літературної мови були напрямами розвитку лінгвальних можливостей аналізованого стилю. Інформація про громадські виступи письменників, учених, їхні статті широко з’являлися в тогочасній пресі. Обговорюючи шляхи створення єдиної для українців літературної мови, вони власною мовно-літературною практикою стимулювали розвиток науково-публіцистичного

жанру як різновиду мови преси. Саме в мові преси наукові факти мали використовуватися як аргументи і, уведені в публіцистичний текст, переконувати читачів, формувати національно-мовну свідомість, потребу для українців єдиної літературної мови, яка б була “становим хребтом” української культури. Саме тому наукові дискусії кінця ХІХ – початку ХХ ст. такі важливі для формування публіцистичного стилю.

У 80-90-ті роки ХІХ ст. було засновано довготривалі періодичні видання: «Буковина», «Записки НТШ у Львові», «Діло», «Учитель», «Народна часопись», «Рада», «Рідний край», «Літературно-науковий вісник», «Рілля», «Свобода», «Гасло» та інші часописи, які засвідчували вироблення літературних норм української мови в усіх регіонах України. Пік популяризації українського слова в періодиці припав на 1905-1907 роки, після зняття цензури. Уже на поч. ХХ ст. українською мовою друкувалися 400 газет і журналів, читачами яких була переважно українська інтелігенція, представники якої охоче читали, поширювали й апробували у власних дописах тогочасні лексико-стильові інновації публіцистики.

У 20-30 роки ХХ століття репертуар газетних і журнальних видань куди збільшився. Той факт, що ретроспективний каталог «Українські газети 1917–1920 років у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» подає бібліографічну інформацію про масив газетних видань, що вийшли друком у період 1917–1920 рр. у кількості **1327** газетних видань, гадаю, буде переконливим! Публіцистичний стиль у цих виданнях утвердився настільки, що можна повноцінно виокремити його мовні риси й специфіку.

- Уживання на сторінках тогочасної преси **лексики** різних тематичних груп і походження та стилістично маркованих слів сприяло диференціації таких рис публіцистичного стилю к.ХІХ-поч.ХХст.:
 - ✓ точність і стислість(лапідарність) викладу інформаційних матеріалів за допомогою нейтральної суспільно-політичної лексики (*парламент, політика, демократія, лібералізм, патріотизм, опортунізм, національне відродження, ревізіонізм, космополітизм*). Лапідарність -це коли важлива думка так стисло

виражається, що замикається тільки на ключових словах, що й демонстрували публіцистичні тексти тогочасної української періодики.

- ✓ статті в періодичних виданнях писалися «на злобу дня», тобто презентували найважливіші теми тогочася: перша світова війна й національно-визвольний рух. Саме тому лексичний склад публіцистичних текстів означеного періоду часто стосувався військової сфери: *жовнір, летун, поручник, січовик, четарі, рекру, білополяк, директорівець, есерівець; батарея, гідроплян, саперський, розоруженє, шпиталь, ескадрон;*
- ✓ публіцистика I пол. XXст. була присвячена різним темам політики, міжнародного життя, економіки, науки, тому потроху наповнювалася термінологічною, соціально-економічною, спеціальною лексикою, але головне те, що на сторінках української періодики вона якраз апробувалася(як запозичення, так і новотвори(ковані слова)): *криця, емалевий, пічний, гамарня, рудня, фабрикація(виготовлення); мистець, гуртківець, стародрук, тетральогія, часопис, секція; книгозбірня, освіта, бурса, дописувач;*
- ✓ у газетах і журналах 20-30 років XX століття відбувалася диференціація публіцистичних жанрів: статті політичного характеру, міжнародні огляди, культурна, наукова й освітня сфера, постанови й розпорядження уряду, відкриті листи з відповідним лексико-стилістичним наповненням;
- ✓ входження значної кількості запозичень із європейських мов через пресу, у якій вони апробувалися й закріплювалися у загальному словнику української мови: *амбасадор* «посол», *апострофувати* «звертатися», *гльоси* «переклад», *енунціація* «офіційна заява», *здецидований* «рішучий, переконливий», *інвазія* «вторгнення», *інсерат* «оголошення», *інтенція* «намір», *квестія* «питання, проблема», *нетатор* «неприємна особа», *негувати*

«заперечувати», *регулямін* «регламент», *сугестія*, *сугестувати* «навіювання, навіювати», *анонс* «оголошення програми», *абсольвент* «випускник», *артикул* «розділ», *вакації* «канікули», *гандляр* «тогровець», *кольпorter* «розповсюджувач газет», *геврестичний* «евристичний», *гіндуський* «індійський», *гіндус* «індієць». Деякі з цих запозичень повернулися в українську мову в к.ХХ-поч. ХХІ століть;

✓ особливо в періодиці західної України часто вживалися діалектизми задля максимального наближення тогочасного літературного стандарту до народної мови: *животність* «життя», *бесідник* «промовець», *вандрівний* «мандрівний», *вислід* «результат», *становище* «ставлення», *уродини* «народження», *курателя* «опіка», *помешканє* «житло», *передсідник* «голова», *позаяк* «колись», *бамбетель* «дерев'яний диван», *сіни* «прихожа», *фіра* «підвода», *фотель* «м'яке крісло», *фреблівка* «дитячий заклад», *фякр* «екіпаж», *зупа* «суп», *убрання* «одяг», *шляфрок* «халат», *фризієр* «перукар», *фіранки* «тюль».

- Одна з характерних рис мови публіцистичного стилю Іпол.ХХст. – мінімальна кількість заперечних **синтаксичних** конструкцій. «Це тому, що відбувалося утвердження цінностей доби шляхом переконання у правильності пропагованих ідей. Інформаційний матеріал був покликаний підняти хвилю національно-визвольного руху, утвердити духовні, моральні й християнські ідеали» (Г. Коць). На сторінках преси представлено здебільшого оптимістичні настрої, які прочитуються у стверджувальних реченнях, оформлених як парцельовані конструкції ССЦ: *І настане мир, окуплений кров'ю. І стане нове житє, на руїнах української землі. І буде пам'ять про нас в наших дітей і внуків, і правнуків* (Буковина, 1916); *І підемо даліше походом, завдамо свіжі удари ворогам, доки не спам'ятаються* (Маяк, 1916); *Ми повинні також рішуче сказати свою волю, ми*

повинні всіма засобами твердо домагатися своїх прав (Прилуцька думка, 1914).

- Виразна **оцінність** (здебільшого позитивна!) публіцистичних текстів I пол. XX ст. виявлялася в структурі та семантиці лексики, парадигматики, тропіки, стилістичній маркованості синтаксичних конструкцій. Тогочасна преса в першу чергу виконувала функцію формування національної свідомості. Саме тому центральні (ключові) слова передових статей були *нація, народ, українці*, які нарізували в публіцистиці оцінну семантику. Усі звернення були адресовані *народу, громадянам, люду, людині, молоді, синам, патріотам, українцям, усім суцям*. Саме в окличних, спонукальних реченнях фіксувалася публіцистична оцінність таких слів: *Українці! Говоріть все і всюди тільки українською мовою!* (Нове слово, 1918); *Чи ти єсть українець свідомий і культурний, чи може живеш і ходиш з заплющеними очима, як сліпець невидючий!* (Маяк, 1912).

Виразну позитивну оцінку містили дієслова та віддієслівні іменники: *народ росте, живе, розвивається, здобуває правди, свободи, самореалізовується* (Чорноморець, 1912).

Мовні одиниці з оцінним значенням «схвалення» часто ґрунтувалися на історичних символах: *Чи пригадуєте той день, в котрім з найдальших окраїн української частини Галичини і Буковини зїздився до Львова весь наш цвіт і сила наша? Чи пригадуєте ті довжезні поїзди, квітчані вінками і синьо-жовтими хоругвами, як мчались до славного города Львова, сина короля Данила?* (Свобода, 1916).

Негативно оцінювалося в публіцистиці все, що перешкоджало розвитку української ідеї, побудові держави. Іменники *утиски, перетики, обмеження* реалізують саме таку оцінність. Або ж структури з антитезою також виявляють несхвалення: *Як серед доброго зерна в брудній землі, заводиться той шашіль, як на родючому ґрунті чортополох починає пишатися великим рожевим*

цвітом, так і внас не обійшлося без того старого сміття. І треба одверто вказати, що воно плоду не давало (Громада, 1915).

Наведені факти дозволяють стверджувати, що мова публіцистичного стилю, як і художнього Іпол.ХХст., відбивали розвиток літературного стандарту на живомовній основі та апробували новотвори й запозичення. Саме цей період слід вважати початком повноцінного формування норм публіцистичного стилю. Значний поштовх у розвитку публіцистичний стиль української мови отримує в 20-30 роках ХХ ст., що пов'язано з загостренням політичної ситуації на території Східної України.

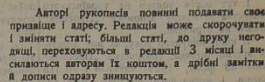
Утім на початку ХХ ст. територіальні варіанти публіцистичного стилю ще відчутні: західноукраїнський варіант вже тяжіє до стабільності (наявність у мові преси готових формул та конструкцій, які згодом ставали штампами та втрачали вплив на читача), але такі штампи в українськомовній пресі Наддніпрянщини на той час ще не встигли виробитися, й подекуди публіцистика за традицією нагадувала художній твір. Але факт розширення меж лексики, синтаксису, стилістики, парадигматики народнорозмовної української мови в публіцистичному стилі від початку ХХ століття й до 30 років – беззаперечний.

СОЦІАЛІЗМ І СОЦІАЛЬДЕМОКРАТИЗМ

Соціалізм - велике культурне придбане новітніх часів. Хоча єго провідні думки, можна сказати, такіж давні, як людське думанє над суспільним устроєм в загалі, то тільки в найновітших часах засоби інтелігенції людської і розмір опанованя сил природи змогли ся до того ступеня, що люде могли поважно подумати про те, щоби самим узяти ся за впорядкованє свого суспільного стану і щоби той суспільний стан відповідав найвисшим ідеалам справедливости і братерства. Кричуча нерівність між людьми, визискуванє і неволенє одних другими, все те чим раз більше обурює і ворухить уже не рідкі одиниці [...], але цілі маси інтелігенції; явних і цінічних оборонців нерівности та визискуваня робить ся чим раз менше [...]. Пристрасне, безоглядне шуканє правди зробило ся окликом науки замість строєня заокруглених та пустих сістемів; шуканє правди, безпосередности виразу зробило ся окликом новочасної штуки. [...]. Чоловік перестав шукати знаня по за обсягом своїх змислів заострених критикою та всякими корективами опертими на многовіковім досвіді, перестав шукати собі мети по за границями свого земного життя, зробив ся скромнійший у всіх претенсіях, то за то в них ніби то затіснених границях свого бутя знайшов безмірно широке поле для взаємної любови, праці для добра загалу, дбаня про поступ і досконаленє нових поколінь. Із отсего новочасного змаганя вплив і соціалізм, т.є. думка про таку зміну суспільних порядків, яка б зносячи всякі привілеї, всяке неволенє і всякий визиск позволяла одиницям і цілим народам як найкраще розвивати ся. Ся думка знайшла собі в початку нашого віку блискучих представників у особах Роберта Оуена, Сен Сімома, Фуріє і багато інших діячів та писателів. Вона породила великі і дуже важні в своїх наслідках спілкові рухи в Англії, Франції, Америці і інших кряях [...].

(ЖИТЄ І СЛОВО. ЛЬВІВ, 1897. Т.6).

№ 172.

Умови друкування оповісток:

За рядок петітьу попереду тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп.

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Жертви по всій Росії дозволено збирати Полтавській Губернській Земській Управі.

Товариство Українських Артистів під орудою П. К. САНСАГАНСЬКОГО
Сьогодні, 27-го жовтня.

1) „СТО ТИСЯЧ“, комедія у 4 д. Карпенка-Карого.
2) **НОЛЯДНИ**, муз. Лисенка. Бере участь вся труппа.
У повістях, 28-го, 1) „Шошменко Денищин“, комедія у 4 д. Кайтан-Осенова.
Лисенка. 2) „Чорноморці“, опер. у 3 д., муз. Лисенка.
Початок о 9-ї годині вечора. м-193-78

Музично-драматична школа
М. В. ЛИСЕНКА

— Велика Підвальна вул., 15. —
Фортепіано, спів solo, скрипка, віолончель, теорія музики, сольфеджіо; дра-
матична штука: український і російський відділи.
Ширші відомості і прийом прохання щодня од 11-ої до 2-ої години дня.
10—285—1

ГРАМОФОНИ
Товариж 15 карб. до 100 карб. Грамофонні пластинки. Грамофон-фоліографі
Ціна: в залежності від величини набору.
голосне дещо музичних струментів і нот
Г. І. ІНДРЖИШЕКА у Катлі, Хрещатик, 58.
Прес-кур'єр. Союздод. 1-76

ОПОВІСТКА.

Товариство Студентів Українців у Лорпнті повідомляє всіх українців в Україні, що з 1 січня 1919 року вступають до наших шкіл Лорпнті, а також і члени Товариства Студентів Українців, які не мають українських документів, можуть **безкоштовно** користуватися квітцями Товариства (жити, жити на солов'яку своє речі) до останніх членів августу (приблизно до 1-го септєбра). Товариство очисноно ходня на ранку до 12-го години кожного дня. Незнайомі з життям г. Юрєва можуть одержати в Товаристві всієї поради, вказівки, посвєщення, справки і т. д.

Адреса Товариства: г. Юрєв, Лифа-ул., Великий Ринок, № 14. Товариство Студентів Українців. Листи слати можна в Товариство С. В. У. д. на ім'я г. Турчак та Олександрія Чікієвська.

8-284-2

Сільська кооперація.

[illegible]

Означе, дуже помилкивсь б той, хто став би думати, що в становищі іранського народу низький зміст не аявилася а він тепер точисьняк такий самий, коли він був рік-два 20—30 років. В дійсності зміст впадує дуже великий, і коли він це досі не встиг проявитися в інших сферах, то в інших сферах він уже значущий, а користь така, оскільки вони увійшли в іранське громадянське життя.

Іранці дуже люблять свою країну, і даку. Зразу справа пішла дуже кепсько: за перший рік солоне-фермери не тільки побурили усього свого капіталу, а ще ввійшли в борги. Тільки трохи згодом іранці настали крапні часи, я проваж маю став на певний шлях. За 1906 рік іранці вже продали в інших країнах своїх продуктів на 553.830 доларів, а ціна справа пішла ще краще. В теперішній час ми вийшли майже по всіх значних містах Анталі.

Однією з найголовніших змін у житті українців треба вважати великий розрив між військовими та цивільними організаціями. Власне, сільська кооперація була нічим новим в Україні, ще раніше — маємо на увазі спробу українського поміщика Вендлера організувати сільськогосподарську кооперацію в маєтку Ралазайні, р. 1831—1833. Але ця спроба успіху не мала, розпавшись на окремі частини, вона перетворилася на початок української сільської кооперації. Спроба захвату 1890-ї рр., коли в Україні було засновано перші молочарські товари-

Справа з виробом і подальшим майбутнім розпорядом, що Пленкет з своєю компанією хотів організувати в Україні, не мав тоді. Тоді, р. 1894 було засновано «Українську спілку для організації сільського господарства», яка мала на собі відбиток української сільської кооперації нових товариств. Тут на поміч української кооперації прийшов англійський бури.

Він дав кошти на які в 1895 було засновано «Український сільськогосподарський департамент з аттестування і сільськогосподарської освіти». Цей департамент з першого

Батьком ірландської сільської кооперації був Пленкет. Добре познайомившись з англійськими потребителськими та дан-

«Яклася Сіліна» значно поширю-
валися й до того часу широко відомі. Під
структурою об'їздили всі товариства, навча-
ючи й контролюючи їх, складаючи форми
для звітів, а також вивчаючи потреби
й для департаменту. При деяких мого-
рських товариствах заведено було зразкове
хазяйство та курси з експертизи й прилад-
дя, а також спеціальні школи для підго-
товки всіх товариств. Викладали там
тислячки це потрібно для молочного госпо-
дарства—хімія, хімія, пастеризація
молоку, гігієна, ветеринарія, зоологія
і т. ін. Курси було одкрито й для
коровників. На курсах заведено екзамени-
нація після яких видаються дипломи. Опріч
того, в товариствах заведено спеціальні
тими керівники молочарських товариств
які особливо гарно ведуть підприємства.
Вони мають спеціальні дипломи, а також
можуть іти спеціальні експерти з молоч-
ного господарства. Найбільш утілю-
ється в них ідея організації молочного
що ж до товариств для продажу зба-
вляють вони приналежності меншу кількість.
Звідси, сказали, що товариства для про-
дажу зба-вляють тільки зба-вляють
йшли прибутки.

Організують сільськогосподарські товариства таким чином. Селяне беруть одного або кілька паїв, сплачуючи його вартість частинями й маючи тільки по одному голосу. Потім вибирається правління, яке збирає у членів змавлення, сортує й одсилає їх або безпосередньо великим фірмам, або через свою центральну спілку. Коли змавленняй крам приходить, його дають поміж членами відповідно до їхньої змавлення, але з надбавкою 5 проц. за вивідки. Чистий прибуток ділиться відповідно до суми купленою кожним членом криму; а невелика сума з неї йде в запасний фонд.

Р. 1896 було вже 46 тисяч товіристів з 3,765 членами, а в 1897 вони знову ішли центральному спільку для закупки п. н. «Іранська федерація сільськогосподарських товіристів». Фабрики сільськогосподарських машин, бачуючи зломити силу нових спільків, зразу оповістили 18 бойкотів-неб-то не хотіли провадити їх своїх виборів. Та спільна не закінчалася бойкоти-у виборів, а тільки виступила в якості боротьби закінчилася перемогою спільків, а в результаті цієї перемоги поновилися і самі продукти—наси́на, машини, кором, ступінь гній то-що—покрадання. Раніше за тону (61 пуд) одного селянина платили 50 карб., а коли зновано спільки платили тільки 30 карб. Темній іранській селянин навчився розуміти на продуктах, уживаних в сільському господарстві.

стві. Раніше він вважав гарним гноєм тільки те, що дуже смерділо, а тепер він розуміється на цьому не гірше за іншого агронома.

Один американський учений Гейр Ллойд, обрахував, що в 1897 ірландці, залучаючи кооперативним закупкам, зберегли ж вони на продажі молочних продуктів 906,765 дол. Разом це буде 2.156.765 доларів. Одиновий од цього ті 40.000 доларів, які з 1889 було витрачено на організацію руху, ми бачимо, що за 7 років кожна затрачена тисяча доларів принесла ірландським селянам 50,000 доларів чистого зиску.

М. Гехтер.

3 подорожі.

XIV.

Малі діла та великі наслідки.

Віковому польському урядовому гнітові українці в Галичині могли протипоставити тільки проповідь малих діл та роботи в цьому напрямку. Але подивіться, що зробили на цьому полі галицькі українці для свого простого народу.

Галичане якось уміють вкопирити свого
суджика за його найбільш болюче місце вмі

ють лагідно торкнутися найбільш чутливих струни його. І тамошня їх знаменита "Присвіта"—це ні що інше, як матір всіх тих мільйонів діл, котрими галичане тепер гори над родиною нужди перевантажують. І не будуть спинятися на ЦІ видавничі діяльності, поки яку вже, здається, не раз говорилось і в сторінках "Радик", не буду завічати і Історію, а дозволю собі звернути уважачитів на економічний бік ЦІ праці—тобто бік, яким вона тепер найціннішіше приносить діл. Це бік, який, маючи на увазі, що галичане не мистася до мужицької хати і найбільш цімілять здобувачи собі серед галицької селянства до робочого люду.

При діяльській «Пресі» існує господарсько-промислова комісія. Її завдання було давати почин до заснування кооперативів, торговельних, господарських та промислових спілок, діставати їм субсидії, теоретично планувати потрібні для роботи в цих організаціях людей, давати безплатно поради та інформації у всіх господарських та промислових справах.

Заснована ця комісія дуже недавно, всього півтора роки перед цим, — вже за цей короткий час вона охопила всю сферу

ного народного життя.

В Галичині наші вівсяні митилиці, крім своїх традиційних церковних і приватних, багатих з них портрета було добре, поряд, реорганізація Господарсько-промислової комісії утворила в сільсько-господарській сфері торговельний союз, котрий тепер об'єднує майже всі дрібні торговельні товариства Галицької України в допомогу їм. Черговим завданням цього союзу є, крім звичайних, розширення сільсько-господарського впливу на нашу сільську класику, як і на виведення її з торгівельної кризи. А щоб це йшлося заохотити людей до організації товариств класики, «Прогісита» організує в сільській місцевості курси, котрі спеціалісти знайомили селян з джерелом багатства, подавали найпоширеніші кулешні відомості. Курси тегулилися в сільській місцевості, де вони зацікавляли ними, що приходило на них з сусідніх повітів і навіть з Буковини. Крім курсів було уявлено чимало повноцінних курсів, котрі мали б бути організовані постійно ґрунтуватися за становищем товариств класики, господарська комісія «Прогісита» заводила спеціального інспектора.

Завданням галицького українського селянина стало стати кращим господарем, кращим класиком, через це для багатості з них єдиним шляхом народилося організація сільсько-господарської комісії «Прогісита» саме такою. Щоб краще організувати справу, в сільській місцевості організувалися «Прогісита» союзує своєму агроному, котрий розуміла по читаннях, просвітах фізіології і читав там лекції, показує людей, як краще землі, обробляти, організує народні школи, де вивчалися агрономічні науки. В Галичині існують значні народні дитячі школи, але поставили вони не дуже добре, через те «Прогісита» клопоталася, щоб організувати в сільській місцевості практично-теоретичні курси на основі вивчення дитячих класи. На курсах, що мають тривати не більше 3-х місяців, будуть вивчатися найбільш потрібні дитячі науки, а саме: агрономія, фізіологія і курси ґрунтознавства в сільсько-господарській сфері. З одних таких курсів «Прогісита» організує в сільсько-господарській сфері вивчення, де вона має до 50-ти курсів, котрі вивчаються в сільській місцевості.

Але цим, одною теорією „Просвіта“ не обмежилася. Знаючи, наприклад, як велике значіння в житті малоземельного селянського господарства мають сім’яні

Простіраючись на 25 культурних полях, поштах аж 163 відрізків полів на соціальних сімках, розсіюючи селянське дарове угноєння, щоб селяни на власні очі переконувалися, як штучне угноєння збільшує родючість сімків і відрізків сіна. А щоб розповсюдити серед галицького селянства сорта мала відомі та відома рослин, „Простіра“ почала роздавати дари українським читателям, які наслідують її методи, і в кожний рік заохочаючи і коштам товариства „Простіра“ зроблено те, що на просторі понад 23 гектари селян, в 72 місцевостях української селянської будувати такі зразки полів кормових рослин (3 сорти буряків і 3 сорти моркви), які тут раніше зовсім не

бузи не розповсюджені, або коли я були розповсюджені, то дуже мало. Разом з тим в других місцях „Просвіта“ уже підготовляла на той рік нові спроби з невідомими ще Галичани дуже пашнистими — озимим горохом і кіньським зубом.

[illegible]

Що до садівництва, котре в талицькій Україні досі тако-ж мало було розвинено, то й тут „Проліста“ допомагає людині—вона заводить при своїх філіях та читальнях школи з шепами, даром роздає ці шепи, асигнує філіям гроші на розповсюдження таких шеп. А з нового року в Милуюво „Проліста“ заснує одкровену школу, яка що рік буде роздавати селянам по 40 000 вибраних шеп.

Чотири літкою року перед цим «Простіта» почала свою працю над організації селянських молочноарських спільк. І за ці чотири роки прямо такі чудеса на світі не відбувалися! Зокрема в районі «Кінці» 1940 року при читанні «Простіти» в заводолу. А тепер Галенка вже має свій «Кравця» свого спільк молочноарський, який обслужує де сімдесят селянсько-молочних господарств району. Крім цього, востеря крадь, а тримає також і складаних продуктів. Число цих спільк росте з дня на день, бо «Простіта» викладає дуже багато і коштує і енергію в організацію молочноарських, які мають одні з найкращих умов для підготовки до українського селянства з точки економічного занепаду. За два роки вона призначила на засновання молочноарів 1 закупку призначила для них 4800 карбов. і тепер молочноарські спільки розвиваються дуже швидко. Як і в інших справах, проголошена молочноарських спільк проводиться через читальні, де спеціальний інструктор з «Про

Важалі треба сказати, що у галицького українського селянина не лишилось, зазвичай, ні одної сторони економічного побуту, которого „Провіста” не зачепила б. Селянин, напр., до того збіднів, що вже не може худобу держати, не має й молока. „Провіста” асигнує гроші на зрахові курятини і крпаківки, організує їх при своїх читальнях, видає про курей та крпаків книжечки, де навчає, як за ними caring ходити, щоб було більше м'яса; щоб кури краще неслися, роздає навіть найбільшим селянам курей і крпаків на розведення т. н.

Селянин бідує од пожежі, в негоду через гнилу соломиною покрівлю йому на голову капає...! щоб допомогти цьому, "Прогріта" організує при своїх філіях і читальних дещеву і совісну фабрикацію цементавої покрівлі, асигнує гроші на вартість для таї фабрикації. Бракую галицькому селянству доброї соли і, "Прогріта" клопочеться, щоб члени українських читальень через свої прогрітні організації могли дешево діставати гарну сіль з центральних

Не вродило в 1907 році жито в українських селян і галицька „Простіта“ оповідає, що вона бється по дещеїшій ціні доставити в неурожайній місці гарне жито членам українських читальних, котрі про це завалять „Простіту“. Зараз же поспішався в „Простіту“ заявляти, як з мішкця. Тимчасом українські посли в Відні у Львові почали клопотатися про субсидію „Простіті“ на цю справу. Незабаром цю субсидію було видано і „Простіта“ мала змогу із знижкою 10 проц. закупити своїх

З подорожі.

XIV

Малі діла та великі наслідки

Віковому польському урядовому гнітові українці в Галичині могли протипоставити тільки проповідь малих діл та роботи в цьому напрямку. Але подивіться, що зробили на цьому полі галицькі українці для свого простого народу.

Галичане якось уміють вкопирити свого
ружика за його найбільш болюче місце вмі

НАРОДНЯ ВОЛЯ

Умови передплати:
на 6 міс. — 6 карб., на 3 міс. — 3 карб.; на 1 міс. — 1 карб.
До кінця року — 5 карб.
Адреса редакції: м. Київ, Хрещатик № 27. — Тел. № 1000.
Ціна окремого № — у Києві 5 коп., — на провінції 6 коп.
Плата за оголошення за рядок першого дня 60 коп., повторювані 40 коп.

Міністр Керенський дозволив формувати українське військо. Московська рада робітничих і солдатських депутатів протестує проти засуду Адлера на смерть. Наказ воєного міністра Керенського по армії і флоту

№ 9. — Рік вид. I. —

Щоденна народня газета.

Неділя 27 травня н. ст. 14 травня ст. ст. 1917 р.

Нехай живе федеративна демократична республіка і автономія України!

Чого іде українська делегація в Петроград?

Вчора виїхала в Петроград до Временного Правительства Українська делегація (виборні Української Центральної Ради). Поїхала ця делегація, щоб порозумітися з Правительством в українських справах. Останніми часами круг української справи чинилося стільки шуму, стільки ворожих України вигуків чути в різних таборах „общерусского“ громадянства, що мимоволі думається, що те „самоопредѣленіе“ народів, яким хочуть всякі російські партії задовольнити національні потреби наші, це тільки нічого, не значуще слово.

Український народ розвивався в велику могутню силу. Він одкрито заявив, чого він хоче, які його бажання і потреби. Країні його представники в армії не раз виступали з заявами про той лад громадський, якого хоче собі Україна. Трудові

Правдиве слово.

В стародавній латинській приказці:
Час минається, та злими минаються й люди.

Сю приказку я згадав тут ось до чого:

Є в Росії партія, яка називається так: „Российская Социал-Демократическая Рабочая Партия“.

Люди, що гуртуються коло цієї партії мають собі за найближчу цілю обороняти економічні та політичні інтереси фабричних та заводських робітників.

Кожний з них цієї партії — жетоложить такий лад на світі, щоб не було ні багатих, ні бідних, щоб люди були рівні між собою і щоб всі працювали на громаду.

Такий лад зветься соціалістичним.

Соціалізм — це колюча мета цієї партії, колюча мета соціалістів усього світу. Що ж, діло святе й партію всякої компанії від дрітві робочого народу.

Та тільки одна нація є в світі партії, а саме: вона збудована на централістичній китаї, тобто так, як і сама російська держава збудована.

Як російський уряд до злихаван півних надволадних і культурних прав за нішими народами, що відпали від російської влади, так і партія р. с. д. (ми так її скорочено

А се ж буде виконати, на думку партії р. с. д. робітничі свідомості! . . .

До якої міри партія р. с. д. була зацікавлена централізмом, нащо хотіла з такою силою.

В часі першої російської революції, тобто в 1905 році, заклалися на Україні українська соціал-демократична робітничая партія.

Ся у с. д. хотіла об'єднатися з р. с. д., поєднатися з ними, як з товаришами, але не злихаван: хотіла ся партія правокати самостійно, а в комітеті партії р. с. д. мати свого представника.

Але російська соціал-демократія не згодилася на те, щоб прийняти всяких нагороджувати у с. д.

— Ми, кажуть, єдині представники й оборонці робочого люду на цілу Росію, а ви, Українці, націоналісти, жовністи, буржуї і т. п.

Так се табує аж до останнього часу, до другої революції.

Тепер, коли український революційний рух набрав потужної сили, коли з'ясувалося, що саме й солідарно українське, задунали аж-таки голоси й серед партії р. с. д.

Прямую було нам наприклад прочитати отсе в № 23, з дня 11 мая, в газеті „Голосъ Соціал-Демократа“ статтю т. М. Зарішкіна „Національний вопрос“.

балує, Кавказу, Литви) мають право рішати своїм ділом. Іхні воля повинна бути святом для всієї демократії. Хай живуть всілякі народи!“

Нехай вибачить мені автор: але у його з демократією та протестарієм щось не зовсім ясно . . .

Виходить так, що ніби українського пролетаріату й нема зовсім . . .

Але менше з тим, байдуже!

Сто „поганих правників“.

В числі 105 „Кієвлянина“ було надруковано протест „корінних малоросів“ проти „насилъственной“ українізації школи, котрий ці пани послали аж в Петроград до Тимчасового Правительства.

Цікаво знати, чого це тих „корінних малоросів“ так муляє та українізація?

Мабуть ці панове з „Кієвлянина“ бояться, що їм прийдеться покинути не тільки землю, а і теплі посиди.

Бо як буде у нас на Україні скрізь заведено українську мову, то куди ж ці панове поткнуться з своєю московською?

Не будеш тоді ні директором,

2.2. Публіцистичний стиль тоталітарної доби

У 30-50 роках ХХ століття українськомовні періодичні видання хоч були поширені в усіх регіонах України, але стали тематично одноманітними й виконували функцію породження й підтримання комуністичної ідеології в свідомості народу. На задоволення потреб комуністичного режиму в першу чергу й був переорієнтований публіцистичний стиль радянської доби. Джордж Орвелл на позначення мови тоталітарної держави увів термін «новомова», яка створювалася не для розширення, а для звуження мислення, і звівши вибір слів до мінімуму, цієї мети було опосередковано досягнуто» (Дж. Орвелл). Проблем духовності, релігії, національного розвитку не порушувала жодна газета, тому не функціонувала в публіцистиці значна частина абстрактної, експресивної лексики, синонімів, вилучено повністю з ужитку в публіцистиці діалектизми, обмежено словотвірні й синтаксичні можливості мови. Усі газети

писали мовою штампів і кліше (будівельник комунізму, комуністичне суспільство, соцзмагання, радянська людина, робітничий клас, людина праці, колективна праця, перебудова): Представник будь-якого народу світу, який вважає себе національним елементом і не бореться за зближення з СРСР і заперечує, що боротьба за зближення і дружбу з СРСР – найкращий шлях боротьби за свободу кожного народу, є націоналістом, лжепатріотом і агентом імперіалізму (Радянська освіта, 1950); Без високого рівня культури, освіти, комуністичної суспільної свідомості, внутрішньої зрілості людей комунізм неможливий (Прикарпатська правда, 1972).

У 60-80 роки ХХ ст. завданням публіцистики було формування радянської суспільної свідомості.

Зміни мовних засобів вираження публіцистичного стилю тоталітарної доби радикальні й протилежні публіцистиці к.ХІХ-поч.ХХст.

- ✓ Негативна **оцінність** передавалася виразно конотованими словами *куркуль, буржуазний націоналіст, куркуль, ворог народу, класовий ворог, фашизм, фашист, запроданець*, у пізніші часи існування совєтів – *недобитки, держиморда, банда, вбивці, заокеанські палії(війни), націоналістичні недобитки, фарцовщик, прогульник, розкрадач соціалістичної власності, тунєядець* та ін.: **Вороги народу, буржуазно-націоналістичні наймити фашизму** намагалися подати Котляревського лише, як «**дворянсько-поміщицького письменника**», **заперечували** зв'язки творчості Котляревського з народом (Радянська освіта, 1954).

- Парадигматичні засоби й тропи також мали найчастіше негативну оцінку в періодиці 30-60 років: *Троцькістсько-бухарська банда і націоналістична наволоч хотіла розчленувати Радянський союз. Як хижі звірі ділять здобич, так і вони в уяві своїй краляли на шматки карту СРСР, торгували нашою батьківщиною на міжнародному ярмарку, готуючи імперіалістське фашистське ярмо трудящим країни рад.* (Більшовицька правда, 1938). У

пізніші радянські роки такі засоби вживалися здебільшого до іноземців та іноземних держав: *Може й хотіли заокеанські палії навязати нам війну, та тільки пінять від безсилля вовчу жовч. Руки короткі!* (Молодь України, 1961)

- Створення контрасту: на тлі негативної оцінки «ворогів народу» й попередньої доби вживалися позитивнооцінні *партія, комуніст, ленінський, сталінський, колгоспник, більшовик: Славні органи НКВС, очолювані Сталінським наркомом тов. Єжовим, розтропили осині гнізда шкідників. Але заспокоюватись не можна. Треба і надалі продовжувати роботу по викорчовуванню решток цих ворогів народу в органах юстиції, наполегливо працювати над ліквідацією наслідків шкідництва.* (Більшовицька правда, 1938). Зверніть увагу на те, що лексеми *народ, українці* замінені в цю добу на *пролетаріат, народні маси, робітничий клас, трудяща людина*. Після 50-60 років контрастували *радянське суспільство, радянська людина* та *націоналістичні недобитки, українські буржуазні націоналісти*.
- Позитивнооцінними були слова й словосполучення, пов'язані з відданістю партії, ідеям соціалізму й комунізму та працею: *робітничий клас, людина праці, мільйони мас трудящих; монолітне соціалістичне суспільство*.
- Для переконливості в достовірності інформації й масштабності виконаної роботи часто вживалися лексеми із семантикою «дуже багато» та множинні форми числівників: *мільярди, мільйони, тисячі: За кожною із них – гігантська будова, мільйони квартир, тисячі шкіл і палаців культури, лікарень і санаторіїв, достаток кожної радянської сім'ї.* (Зоря Полтавщини, 1965).

✓ У **синтаксисі** радянської публіцистики відстежується тенденція вживання заперечних конструкцій, бо вони закріплені в мовній свідомості будь-якої людини як негативнооцінні: *На перше липня цього року по області нараховувалось 227 осередків войовничих безбожників, в яких було 7112 членів* (Більшовицька правда, 1938); *Районні організації безбожників діяльно готуються провести антиріздвяну кампанію*(Більшовицька правда, 1938).

- Типовими були експресивно виразні спонукальні й наказові конструкції без звертань, що створювало відчуття масштабності: *Зламаймо глитайський опір, виконаймо заготівельний плян!* (Більшовицька правда, 1932);
- Вживання однорідних підметів, додатків, у яких максимально втілювалися здобутки керівництва партії: *Багатоповерхові красені-будинки, широкі вулиці, зелень, квіти, тролейбуси і парки і палаци культури, театр, стадіони, спортивні зали, школи, дитячі садки, вузи і технікуми, бібліотеки... та хіба розкажеш про све, чим користується тепер більше 500 тисяч жителів обласного центру...*(Зоря Полтавщини, 1965).
- Вживання узгоджених і неузгоджених означень до слів держава, суспільство, мир, праця, людина: *радянська щаслива людина, суцільно грамотне суспільство, непереможна радянська держава, могутня хода миру.*

✓ Активно вживалася лексика, яка покликана була створити або тло комуністичних перемог, або контраст.

- Частовживані позитивні епітети до слів *партія, Сталін, Брежнєв, Генеральний секретар КПРС: Хай живе наша рідна комуністична партія, яка веде нас від перемоги до перемоги!* (Більшовицька правда, 1938);

- Негативно оцінна лексика покарання: *бити, репресії, розстріл, ліквідувати, знищити; Били, б'єм і будем бити!* (Більшовицька правда, 1932);

✓ Створення комуністичних гасел: *П'янству-бій! СРСР-оплот миру! Комуніст-це звучить гордо! Наздоженем і переженем Америку! Усе-для блага народу! Ти записався добровольцем? Жити стало краще, жити стало веселіше! Миру-мир! Мир, труд, май! П'ятирічку - за два роки!*

Водночас саме в другій половині ХХ ст. у зв'язку з посиленням загального інтересу до проблем і засобів мови масової інформації та використання її з політичною метою з'являється ряд досліджень щодо функційних особливостей публіцистичного стилю. Виокремились два основні напрями у вивченні мови газети: функціонально-стилістичний і нормативно-стилістичний. Перший напрям кваліфікувався як основний і найбільш результативний. Його дослідники розглядали мову і стиль газет і часописів як складову частину функційно-публіцистичного стилю, тому основну увагу зосереджували на вивченні особливостей функціонування літературної мови на шпальтах преси, виявленні специфічних рис газетного стилю. Представники окресленого напрямку передбачали обов'язкову наявність у мові газети оцінно-мовних засобів, які розмежовувались на позитивно-оцінні та негативно-оцінні. Це явище було пов'язане з нав'язуваною у той період ідеологією, один із принципів якої передбачав обов'язкову наявність оцінної функції у всіх газетних жанрах: репортаж, хроніка, нарис, стаття, фейлетон та ін. Другий, нормативно-стилістичний підхід, не виходить за межі практичної стилістики газетних текстів. Його завдання було визначене збиранням та класифікацією помилок лексико-стилістичного характеру, виробленням рекомендацій для усунення стилістичної неграмотності журналістів і редакторів та підняттям рівня мовної культури періодичних видань.

2.3. Специфіка публіцистичного стилю к.ХХ-п.ХХІ ст.

Здобуття Україною незалежності зумовили значні зміни в публіцистичному стилі, до якого повертаються заборонені й забуті українські антропоніми, серед яких імена визначних політичних, культурних і релігійних діячів України, провідників національних визвольних змагань, творчої та наукової інтелігенції.

Сучасну добу розвитку аналізованого стилю дослідниця Г.Коць називає добою експериментів: журналісти й редактори намагаються повернути забуті слова й мовні звороти, триває пошук нових форм вираження в лексиці, фразеології, метафорі, парадигматиці, максимальне й часто невиправдане залучення іншомовних слів, гіперизм (поширення відмінних від російської мови словотвірних і морфологічних форм).

Мовно-стильові особливості сучасної періодики.

✓ Передавання **негативно- та позитивнооцінних** явищ і понять відбувається за рахунок

- діалектизмів: *Троєщина - найбільш упосліджений масив Києва, що завжди був предметом анекдотів* (Літературна Україна, 2012);
- розмовних експресивних слів: *важко уявити, як отетеріли матусі, наші дипломати мають втовкти в голови росіянам;*
- порівняння: *влада- це підліток;*
- концептуальної метафори: *«божественна» стратегія державних чиновників, згузені ріки українських чиновників;*
- трансформованих фразеологізмів: *посієш льон-збереши золото; дощі не винні, що урожай не вдавсь; мед єсть сік з роси небесної; і святі грошики ліплять; пити чи не пити?*

✓ Синтаксис.

- Активізація фігур експресивного синтаксису, що є наслідком впливу усно-розмовної мовленнєвої стихії.
- Ускладнення синтаксичної структури публіцистичного тексту, наприклад, переповідністю: *І промовив до мене*

*Кишиштоф приблизно такими словами: – Все це ніби логічно: Європа, протоколи, узгодження позицій. Тільки де результати? Посидять, побазікають – і розійдуться, залишаючись кожен при своїх «розбіжностях». А тим часом конфлікти множаться, і світ уже тріщить по всіх швах. Може, ти б краще придивився не до далекого Заходу, а до своїх рідних Чернівців, які ще за «матінки Австрії» демонстрували чудеса багатонаціонального мирного співіснування. І досягалося воно не завдяки протоколам, а завдяки принципу, який Горацій назвав *concordia discors*...*

- Експресивність на синтаксичному рівні є особливістю публіцистики й важливою рисою сучасного інформаційного мовлення. Експресивності публіцистичним текстам надають різні стилістичні фігури, наприклад: 1) стик, або повтор-підхоплення – повторення кінцевого елемента висловлювання на початку наступного (*...просто страшно від того, що на такому горі хтось планує заробляти гроші, от що страшно. І страшно те, що людині немає куди піти*; 2) градація та паралелізм (*Сотні політичних комбінацій зіграли б не так, а головне – тисячі ідей залишилися б жити сьогодні, в цей день, у цей ранок, у цю годину, коли мойри віщують Бушеві нову перемогу...*; 3) риторичне питання (*Так? І давно? А Президент України теж так вважає?*) тощо. Експресивність інформаційних текстів покликана підкреслювати важливість, актуальність фактологічного змісту, увиразнювати мовлення, утримувати зацікавленість адресатів.
- В публіцистичних текстах активними є риторичні фігури та засоби розширення синтаксичної структури. Використовуються такі фігури: 1) повторення слів у реченні у зворотному порядку зі зміною значення (епанодос) (*Але вибрати школу – це це півсправи. Бо чи вибере школа вас?*); 2) інверсія (*Пересічні українці як відчують це на собі?*); 3) хіазм – перехресне, зворотно симетричне розташування однакових слів у суміжних конструкціях (*Коли відбудуться зміни? Зміни відбудуться*

тільки в одному випадку ...) та ін. Такі стилістично—синтаксичні фігури виконують функцію привернення уваги читача/слухача, спонукання його до сприйняття повідомлення.

✓ Лексика.

- Розмовні форми назв дій, операцій: *У проект "бахнув" стільки грошей, що тепер тільки потилицю чухати залишається; Треба "сунути" грошей чиновникові, в іншому випадку бізнес не розпочнеш; Донька-студентка розтринькувала батьківські гроші, зовсім не думаючи про те, як їх батько гірко заробляє; Новоукраїнець думав, що дитина вчиться, а вона всі гроші промотала за кордоном і повернулася; Нерухомість продали, а гроші молодики проциндрили; Державне майно розбазарили, а гроші проїли.*
- Зневажлива лексика: *Хто на цьому заробляє? Покидьки. Бандюки якісь, контрабандисти або просто мудаки; Ми розписалися в тому, що ці покидьки є повноцінна сторона переговорів; Не уявляю, щоб у Росії дозволяли показувати фільми, де росіян обзивають покидьками.*
- Широке використання суспільно-політичних та соціально-економічних термінів: *адміністрація, економіка, державність, президент, соціальний стан;*
- Точність найменування (подій, дат, місцевості, учасників);
- Надуживання запозиченнями: *імідж, імпічмент, мас-медіа, презентація, мер, моніторинг, саміт, караоке, сканер, ресівер, принтер, сервер, транкінг, скрін-сервер, екстрадиція. Потенційні інвестори дуже уважно аналізують рейтинги країн; Якщо порахувати вартість цих бігбордів, то вона сягає як мінімум кілька виборчих фондів кандидата Віктора Януковича.*
- Уживання в переносному значенні наукових, спортивних, музичних, військових та інших термінів: *опинитися на лаві*

запасних, орбіти співробітництва, президентський тил, парламентський хор, лідер змагання, фронт робіт, галопуюча інфляція, брудні гроші, відмивання грошей, заморожування цін і под.

Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. характеризується загостренням інтересу мовознавців до мови масових комунікацій як до визначального чинника динаміки словникового складу української мови (С. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Пономарів, О. Стишов); виділення мови засобів масової інформації в окремий функційний стиль, у межах якого виділяють публіцистичний підстиль (А. Нелюба).

3. Основні риси сучасного публіцистичного стилю та сфера його застосування, підстилі публіцистичного стилю

Сфера спілкування, у якій використовується сучасний публіцистичний стиль – політичні та соціальні стосунки, що реалізуються через посередництво засобів масової інформації (газет, часописів, пропагандистських видань).

Об'єктом публіцистичного викладу є явища всіх ділянок життя людини – від побутових до подій історії і світової політики.

Основна мета спілкування – інформативно-пропагандистська та агітаційна. Засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення) покликані не тільки висвітлювати різноманітні суспільно-політичні проблеми, а й активно впливати на слухача, читача, формувати громадську думку, спонукати до певної діяльності. Саме тому публіцистика характеризується, з одного боку, популярним, чітким, логічним викладом інформації, орієнтованим на швидке сприймання повідомлень, стислість і зрозумілість, а з іншого – особливою експресивністю.

Основними рисами публіцистичного стилю є:

- доступність мови й формулювань (оскільки орієнтація – на широкий загал);
- поєднання логічності доказів і полемічності викладу;

- поєднання логізації викладу із емоційно-експресивним забарвленням; точності, документальності – з образністю (широке використання перифраз, епітетів, метафор, метонімії, порівнянь, гіпербол тощо);
- наявність позитивного чи негативного авторського тлумачення, яке має здебільшого тенденційний характер;
- чіткість авторських оцінок;
- широкий вияв авторської індивідуальності;

Мовні особливості публіцистичного стилю:

Взагалі, мовні засоби публіцистичного стилю – це сплав елементів усіх стилів, але все ж виділяються певні особливості у використанні мовних одиниць різних рівнів.

Лексико-фразеологічний рівень

- широке використання суспільно-політичних та соціально-економічних термінів (*адміністрація, економіка, державність, президент, соціальний стан* тощо), або інших термінів;
- уживання розмовних форм;
- використання точних найменувань;
- широке використання іншомовних слів;
- використання емоційно-оцінних слів та фразеологізмів;
- уживання термінів різних сфер.

Граматичний рівень

- Використання різних типів питальних, окличних, спонукальних речень, інверсії, однорідності;
- інтертекстовість;
- риторичні питання.

Підстилі публіцистичного стилю:

- власне публіцистичний(стиль ЗМІ)
- художньо-публіцистичний
- науково-публіцистичний.